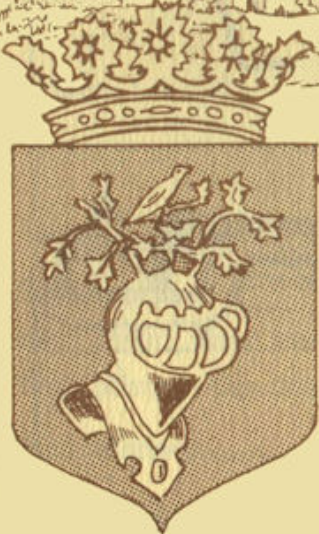

Helmonds Heem

Heemkundekring
Helmond
Peelland

September 1989.

To Hölscher (1926)

TO HÖLSCHER, HAAR LEVEN, HAAR WERK.

Tini Söhngen-van Gotum.

Catharina Margaretha Clasina Hölscher werd op 16 januari 1898 te Helmond geboren als jongste dochter van Pieter Christiaan Hendrik Hölscher en Maria Elisabeth Peskens. To werd gedoopt in de St.-Lambertuskerk op 18 januari daarop volgend.

Haar vader was protestant. Hij was afkomstig uit Middelburg en werkte als ladingmeester bij de Nederlandse Spoorwegen. Haar moeder was katholiek; zij kwam uit Blerick.

To had nog twee zusjes, Jo en Lies.

Het gezin woonde op de Weg op den Heuvel nr. 29. In september 1899 overleed To's moeder.

Een half jaar later is Pieter Hölscher hertrouwd met Geertje Davidse, evenals hijzelf afkomstig uit Middelburg en eveneens protestant.

Op 27 januari 1903 is het hele gezin verhuisd naar Dordrecht.

De jaren, die dan volgen waren denk ik voor To de mooiste jaren uit haar jeugd. Ze ging naar school, ze was dol op lezen. Aan de zondagsschool had ze een hekel; van haar moeder moest ze ernaar toe; haar vader vond dat ze alles uit de bijbel net zo goed thuis kon leren.

In het begin van 1907 begonnen voor To de narigheden: haar moeder kreeg een slepende ziekte en moest opgenomen worden in een rusthuis. To werd ondergebracht bij een broer van haar moeder, die een boerderij had in Zeeland. In het begin was de verandering wel leuk, maar al gauw kwam het heimwee.

In juni stierf haar vader plotseling aan een besmettelijke ziekte en direct daarna overleed haar tweede moeder.

Hendrik Hölscher, een broer van haar vader, werd

voegd over To en haar zusjes. Hij nam hen mee naar Velsen totdat er voor de drie meisjes onderdak gevonden zou zijn.

In oktober 1907 arriveerde het drietal in het protestantse weeshuis Neerbosch in Nijmegen. Van dit tehuis vierde men enkele jaren geleden het 100-jarig bestaan. Tegenwoordig heet het Kinderdorp Neerbosch.

In het boek 'Eindelijk thuis', waarvan To gezegd heeft dat het verhaal overeenkwam met haar eigen levensgeschiedenis, verteld To over dit weeshuis. De heer R. van Regteren, conservator van het bij het tehuis behorend Van 't Lindenhoutmuseum, is van mening, dat de toestanden, die To in het boek beschrijft, kloppen met de werkelijkheid van toen. De Hervormde Diaconie in Dordrecht schonk voor ieder van de drie meisjes Hölcher f 100,--, een bedrag dat voor die tijd zeer hoog was; zoiets is zelden voorgekomen, aldus de conservator.

Direct bij binnenkomst werden To's lange vlechten afgeknipt; ze kreeg een jongenskop. Haar pop werd afgenomen omdat men haar daar toch te groot voor vond (9 jaar was ze toen!).

Haar mooie kleren werden opgeborgen. Ze kreeg een flodderjapon aan met gekke lange mouwen, die te lang waren om kort te zijn, en een grote geblokte schort voorgebonden, die tot ver over haar knieën hing; tenslotte werden haar schoenen vervangen door witte klompen.

In het tehuis ging het er rauw aan toe en het was er erg armoedig.

Het werden voor To negen nare maanden.

In juli 1908 deed het katholiek deel van To's familie, waaronder haar grootmoeder, zijn aanspraak gelden op een katholieke opvoeding voor To en haar zusjes. Het drietal kwam terecht in het Liefdegesticht op de Markt in Helmond.

Helmond — Liefdegesticht

Vergeleken bij het weeshuis in Nijmegen was het hier een hemel op aarde, als we moeten afgaan op wat To schrijft in 'Eindelijk thuis'. Geen afgeknippte haren meer, eigen kleren aan en geen grote slaapzaal, maar een eigen kamertje, zij het dan van gordijnen gemaakt.

Het was wel even wennen aan het begrip zuster en vooral ook aan het "Waarde-Moeder".

De zusters waren erg lief voor To en haar zusjes. Geen wonder: ze hoopten de kindertjes Hölscher te kunnen bekeren tot het ware geloof. Al spoedig kreeg

To dan ook bezoek van "Meneer de kapelaan" met zijn groene boekje, dat katechismus bleek te heten. In mei 1908 deden To en haar zusjes in de kapel van het klooster hun eerste H. Communie. De zusters hadden voor deze gelegenheid prachtige bruidsjurkjes gemaakt: ze hadden eer van hun werk.

TER BLIJDE HERINNERING
AAN DE
EERSTE H. COMMUNIE
DER DRIE GEZUSJES
JOANNA en ELISA en
CATO HÖLSCHER,
GEBALT IN DE KAPEL VAN HET
ST. ALOYSIUSGESTICHT
te Helmond
den 12 Mei 1908.

To staat geheel links

Tot haar veertiende jaar bleef To in het weeshuis op de Markt wonen.

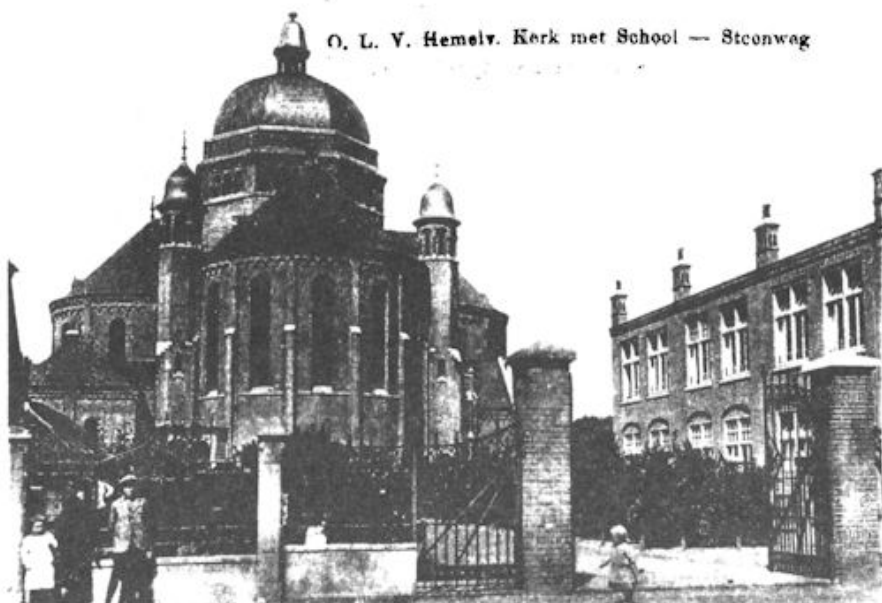
In juni 1912 verliet To Hölscher Helmond om in Schijndel bij de zusters van Liefde te gaan studeren voor haar onderwijsdiploma.

Haar twee zusjes waren al eerder naar Schijndel vertrokken; beiden hebben daar later hun intrede gedaan in de congregatie. Jo (zuster Crescentia) overleed in

1921 op de jeugdige leeftijd van 29 jaar. Elsa (zus-ter Thérèse) heeft lang in het onderwijs gewerkt; ze is 88 jaar geworden; ze stierf in 1983.

Op de kweekschool maakte To zo'n goede opstellen, dat een van de leraressen wel eens tegen haar gezegd heeft: "Uit jou groeit vast een schrijfster."

Direct na het behalen van haar onderwijsakte kreeg To Hölscher een aanstelling aan de Mariaschool te Helmond.

Ze kwam weer wonen in het Liefdegesticht op de Markt, maar nu als pensiondame.

In dit tehuis woonde ook Christine Banning, die onderwijzeres was aan de Nazarethschool. Tussen haar en To ontstond een hechte vriendschap.

In de loop der jaren behaalde To de akten Engels en Nederlands.

Aanvankelijk schreef To alleen maar korte verhaaltjes voor het 'Kleuterblaadje' en voor de 'Roomsche jeugd'. Pas in 1925 begon haar schrijverscarrière echt. To vond de katholieke kinderboeken uit die tijd erg zalvend en dikwijls onecht. De mensen in die boeken waren vaak onnatuurlijk braaf alsof ze geen gebreken hadden.

To kwam op het idee het zelf eens te proberen. Haar eerste boek 'Hoe Trotschkopje genas' werd een groot succes.

Ook waagde To zich toen aan het schrijven van gedichten. In 'De Gemeenschap', een literair tijdschrift onder redactie van o.a. Anton van Duinkerken, zijn tussen 1927 en 1934 verschillende gedichten van haar gepubliceerd. In het nummer van maart 1927 staat het gedicht 'Spoorwegcoupé'.

Spoorwegcouple.

Zij allen op reis met hun eigen doel,
om hun eigen lust of nood;
De reiziger, met een heer,
in die mannelijke leeftijd in brood,
En het nonnetje, dat met schone de middelste haar rokken
zit,
Heer het ongewone vergeet nu zij haar Oefening vindt,
En prevelde Olorie den Vader,
in de room en den Heilige Geest;
En het juffertje, dat in een jurk met vloekendes
kleurwonder leeft;
En 't een haar reuze paardert,
En 't een haar lippenliefte krijgt.
En de zekenaar, die rekent, en 't in voorhoofd knijpt
en knijpt;
En de drukker mee met 't kleintje,
en in joekie verrukt voor 't glas;
En de man met 't schuimende blaasje, die grinnikt
hath hij had;
En bij elk van die allen de dood, bedroefd om een menschen
te worden van die allen de plaats
in 't heugende Hart van God,
En van elk een wachende woning
in 't heilige Vaderhuis.
Waar reizen zij heen, allen? En komen zij allen Thuis?

In 1928 werd het door To Hölscher geschreven toneelstukje 'Marietje Hemelzoet' in het Sobriëtasgebouw in Helmond twaalf maal opgevoerd door leerlingen van de Nazarethschool. Hieraan werkten o.a. mee: Marie Verhagen, Tilly de Vries, Ineke Ebben, Marie van de Vliert, Minnie van Pol, Fons Mulder en Marietje Snoeks.

Iedere keer was de zaal uitverkocht!

'Toen moeder ziek was' schreef To naar aanleiding van een prijsvraag voor katholieke kinderboeken, in 1929 uitgeschreven door de niet-katholieke uitgever G.B. van Goor in 's-Gravenhage.

To behaalde de eerste prijs.

33 jaar later verscheen de tiende druk.

In 1931 werd To Hölscher benoemd als lerares aan de Nazareth-ulo. Zij gaf er les in Nederlands, Engels en aardrijkskunde.

Intussen ging To door met schrijven en verscheen van haar hand het ene kinderboek na het andere.

Haar boeken passen duidelijk in die "Roomsche" sfeer van toen, een sfeer, die oudere Katholieken beslist heel bekend voorkomt.

Steeds weer beschreef To de harmonie in het m.i. wat al te idealistisch voorgestelde gezin, waarin veel werd gebeden en vaak naar de kerk gegaan.

In zijn boek 'Uit het rijke Roomsche Leven' heeft Michel van der Plas als voorbeeld van een typisch Rooms-getinte liefdesgeschiedenis het verhaal 'De geluks-Rozenkrans' opgenomen, dat To Hölscher geschreven had voor de Katholieke Illustratie (1932). To zag haar schrijven als een nuttige taak: vorming van geest en hart combineren met ontspanningslectuur.

Om te zien was To Hölscher heel excentriek: ze had kortgeknipt ponyhaar, voor die tijd heel ongebruikelijk. Ze droeg vaak een grote zwarte cape en had daarbij dan een grote zwarte hoed op. To hield zich aan haar lijfspreuk: "Wees jezelf en kijk er niet naar hoe anderen doen!".

Voor haar aardrijkskundelessen waren zeer in trek; zo boeiend wist To haar eigen reizen te beschrijven, dat ze vaak vergat de stof voor het eindexamen te behandelen: menig leerlinge had dan ook voor aardrijkskunde een onvoldoende op haar eindlijst.

To Hölscher temidden van haar collegae.

Van links naar rechts:

*boven: zr.Mansueet, zr.Albertine, mw.M.Vostermans
mw.L. ten Haaf, mw.T.Duisters, mw.P.Hermes
mw.N.Seykens, mw.G.Hartjes*

*onder: zr.Engelberto, mw.S.Rombouts, zr.Bernarde
mw.To Hölscher, zr.Huberdine en mw.M.Biermans*

In 1938 betrok To Hölscher samen met haar vriendin Christine Banning het voor hen in de kloostertuin van de zusters gebouwde huis op de Watermolenwal nr. 8a, tegenover de fabriek van Ramaer. Beiden waren erg gelukkig met hun nieuwe home!

De Watermolenwal.

Bij het pijltje staat het huis, waar To Hölscher en Christine Banning woonden.

(Foto P.v.d.Meulenhof)

In 1933 hield To Hölscher voor de K.R.O. een lezing in het radioprogramma 'Kinderlectuur'.

DINSDAG
2.00—2.30

KINDERLECTUUR

DOOR TO HÖLSCHER

Het is al veel, veel jaren geleden. Ik las nog niet zonder wijsvinger, maar alles wat maar op letters leek, had toen al een heftige aantrekkingskracht voor me. Jufvrouw Los, een dapper klein weduwvrouwtje, die elken Woensdag onze regimenten kapotte kousen aanviel, las, om wat op verhaal te komen, onder haar kopje thee

„De Prins”. En nà dat kopje thee las ik „De Prins”. De heerlijke, gloeiende, griezelijke, verrukkelijke draken uit „De Prins”. En ik herinner me nog levendig den heftigen schrik, dien mijn oudste zuster van al twaalf me op het lijf joeg, toen ze me overviel te midden van een heelen troep vermoorde matrozen — elk héél levenswaar bungelend aan één dikken strop; ik zie de griezelpaat nóg! En ik voel nog de gloeiende bloedgolf in mijn wangen bij haar verontwaardigd: „Moeder, moeder, die wijsneus leest àl de grootemensenverhalen!”

„Ach kom, dat kind kijkt plaatjes,” suste mijn moeder, die goed van vertrouwen was.

Maar waarom hoefde ik zoo'n kleur te krijgen?

Zijn ze echt verkeerd voor me geweest, die grootemensenverhalen? Och. Ik was, geloof ik, te klein om er veel door geschaad te worden. Maar toch, die hevige schrik...

Het komt er wel degelijk op aan, wat het groeiende menscheje leest. Een schijnbaar onschuldig boek kan een groot gevaar zijn. En de geschiktheid van een boek voor dit of dat kind hangt af van leeftijd en temperament en milieu. Daarover uitvoeriger in het halfuurtje: „Kinderlectuur”.

In 'Hoor eens Lieve Heer', het eerste kerkboekje, dat To Hölscher schreef, stond een versje, dat in de dertiger jaren in de O.L. Vrouwekerk onder de H. Mis voor de eerste-communicantjes werd voorgezegt:

"Jezus achter het gouden deurtje
heeft U lang op mij gewacht?
Ik weet, U heeft zolang in het donker,
toen ik sliep, aan mij gedacht."

Menig communicantje uit die tijd zal het zich glimlachend herinneren. Op mij persoonlijk heeft het veel indruk gemaakt!

'De Nieuwe Eeuw' publiceerde in mei 1935 een interview met To Hölscher over haar werk en over haar leven. To vertelt hierin ondermeer, dat ze uitsluitend in opdracht werkt. Vaak moet ze iemand teleurstellen omdat ze, als ze 's avonds uit school komt, niet veel zin meer heeft in schrijven.

Om een romantische omgeving te vinden voor haar verhalen gaat ze vaak op reis, samen met haar vriendin-collega Christine Banning. Samen hebben ze al heel wat landen bezocht, tot aan Spitsbergen toe.

Een uitgave is er waarvoor ze zich werkelijk schaamt nl. 'Wel gefeliciteerd', een boek met gelegenhedsversjes. Ze heeft het boek uit wanhoop geschreven omdat de schoolkinderen bij allerlei gelegenheden om versjes kwamen vragen.

Ze leest zelf ook graag, haar lievelingsschrijver is Dickens. Ieder jaar leest ze al zijn werken opnieuw door, d.w.z. dat haar vriendin ze voorleest terwijl ze zelf kousen stopt.

In dit interview vertelt To ook dat ze er nog een grote liefhebberij op na houdt, n.l. paardrijden. Ze had het niet kunnen laten, zei ze, om in één van haar boeken (Toen moeder beter was) een concours-hippique te beschrijven.

*To met haar vriendin
Christine Banning en paard
Noortje.*

In de 'Thijmalmanak' van 1937 vindt men van To Höl-scher het artikel 'Vroegere en moderne kinderen'. To schrijft hierin: "Het was altijd al moeilijk een kind te zijn; als volwassene kun je wel toegevend lachen over de drukte die je als kind gemaakt hebt over je verdriet, maar het mensje, dat je zoveel jaren geleden zelf was, heeft verschrikkelijk geleden als het zich verlaten voelde omdat moeder te lang wegbleef bij het boodschappen doen, of als ze het te druk had om ook eens over jouw bol te strijken omdat ze bezig was je kleine opvolger te vertroetelen." To merkt in dit artikel op dat de moderne kinderen

het heel wat beter hebben dan zij, die vijftentwintig jaar geleden kind waren: ze hebben meer vrijheid om zich te uiten thuis en op school; ze hebben direct hun oordeel klaar en spreken dat nog hardop uit ook. De jeugd is volgens haar ook niet meer zo fijngevoelig; de wellevendheid laat te wensen over. Jammer is het in haar ogen vooral, dat de kinderen zich nergens meer over verwonderen.

Over 'Hoe liefde overwon' zegt To bij een interview in 'De Nieuwe Eeuw' in mei 1935: "Zelf vind ik dit boek wel een van mijn beste werken."

To Hölscher beschrijft hierin de sfeer van een zogenaamd gemengd huwelijk. Omdat in dit verhaal het probleem van de liefde, nogwel tussen een vader en een moeder, aan de orde kwam stuurde To uit voorzorg het boek eerst naar vooraanstaande katholieke geestelijken. Zij allen spraken niet alleen hun goedkeuring erover uit, maar hebben het boek zelfs sterk aanbevolen.

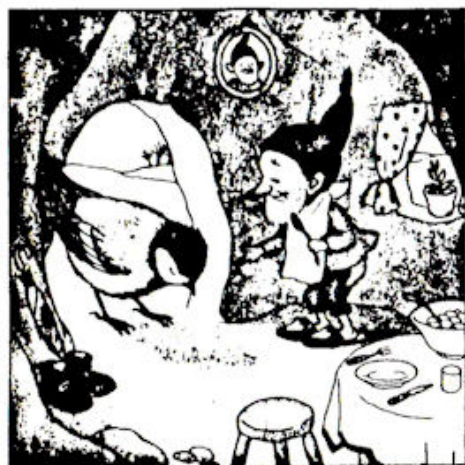
Toch was het moeilijk om een katholieke uitgever te vinden die het boek wilde drukken. Tenslotte was B. van Eerd ertoe bereid.

De recensies waren prachtig, maar toch haalde de uitgever er een strop aan omdat de 'Keurraad voor Roomsche Jeugdlectuur' weigerde het boek goed te keuren.

Van alle schoolboekjes, die To Hölscher geschreven heeft, zijn 'De Zandmannetjes' zeker het meest bekend.

Na de 16e druk is de serie "naar inhoud en uitvoering volledig herzien en op de hoogte van de tijd gebracht". In plaats van heiligen- en plakplaatjes verzamelden de kinderen nu suikerzakjes, lucifermerken en sigarebandjes. De matrozenpakjes veranderden in ribfluwelen broeken en overgooiers; opoe werd oma en moes werd mam. De modernisering heeft geen succes gehad.!

Schattig zijn de boekjes (11 x 15 cm) voor de allerkleinsten. De meeste zijn geïllustreerd door Ida Bohatta-Morpurgo uit Oostenrijk. To heeft nooit contact gehad met de tekenares. Zij kreeg van de uitgevers (vier verschillende) alleen de prentjes toegestuurd met het verzoek ze van versjes te voorzien.

Januari

„Kaboutertje, ik schaam me zeer,
Ik wil niet graag iets vragen,
Maar 't blijft zo koud, het blijft zo guur,
Ik vind haast niets in de natuur,
Ik vast al zoveel dagen . . .“
„Och meesje, schaam je niet voor mij,
We kennen toch elkaar?
Kom binnen, hoor, en schuif maar bij!
Ik heb verleden jaar
Insecteneitjes ingelegd,
Die smaken lang niet slecht.“

Vit: "Kabouterreis door heel het jaar".

In samenwerking met pater Romualdus O.F.M.Cap. schreef To Hölscher een jeugdbijbel en de serie schoolboekjes 'Gods Liefdeplan'.

Pater Romualdus (Nicolaus A.J. Schenkeveld), geboren 19 maart 1886 te Delft, was rector van de zusters Clarissen in de Molenstraat te Helmond in de jaren 1945-1959. Hij overleed in Helmond op 18 augustus 1965.

Bij de samenstelling van de deeltjes 4 en 5 van 'Gods Liefdeplan' in juli 1952 kwamen er problemen omdat To ernstig ziek was.

Pater Romualdus probeerde met de gegevens van To de tekst toch klaar te krijgen. Dit mislukte echter omdat de pater nu eenmaal geen jeugdschrijver was. De uitgever stelde voor om de medewerking te vragen van de heer J.H. Secker, hoofd van een jongensschool; pater Romualdus ging hiermee akkoord. De boekjes waren zo doordrongen van To Hölscher's geest, dat de uitgever de hele serie onder haar naam door liet gaan.

G. B. van Goor Konen's Uitgeversmaatschappij N.V.

DIRECTIE:
W. H. DINEIT
P. A. F. VAN VEEH
GED. CONN.
L. HOOTHOVEN VAN GOOR

BANK: DE TWENTSCHE BANK N.V.
Bijzondere Pz. Haarlemplein 28
POSTREKENING: 4278

's Gravenhage.

TELEFOON: 554810*
TELEGRAMADRES:
VANGOOERUTG.
POSTBUS 290

De Beereerwaarde Heer
Pater Romualdus O.F.M.Cap.
Molenstraat 195.
HELMOND.

Betr: Gods Liefdeplan, deeltje 4.

no. Dir.Ns/O

's GRAVENHAGE, 24 Februari 1953.
Fruktedag 173

Geachte Pater,

In antwoord op Uw brief van 13 dezer berichten wij U dat wij ons op de zaak van het manuscript en/of de omgewerkte drukproef nog eens rustig hebben bezonnen.

Daar op het handschrift van de heer Secker Uw volledig accoord is verkregen, bepalen wij ons tot herlezing van de drukproef, die thans is gewijzigd. Daarbij was onze gedachtengang als volgt:

Mejuffrouw Hülscher schrijft in kinderlijke stijl, wat overduidelijk blijkt - om bij deze methode te blijven - uit de deeltjes 1, 2 en 3. Deeltje 4 hoewel wat geadapteerd, wijkt totaal van die stijl af. Dit is niet bedoeld als critiek op Uw werk, Pater! Het is niet anders dan logisch. En aldus omgewerkt, blijft de proef te zwaar voor l.o. kinderen van 10 jaar. De sprong van deeltje 3 naar 4 is te groot naar onze mening, ook door een wat te veel aan feitenmateriaal. Wij moeten tenslotte met allerlei soort van scholen rekening houden; zelfs het door de heer Secker herschrevene, waarop wij menen goed te doen te beslissen is o.i. nog rijkelijk zwaar.

Wat het vermelden van de auteursnamen betreft overwegen wij het volgende: het werk is zodanig doordrongen van Uw geest en die van Mejuffrouw Hülscher, bovendien loopt de serie onder haar naam en is reeds onder haar naam bekend, dat wij het zeer bezwaarlijk achten en bovendien onjuist, haar naam weg te laten. Wij vertrouwen dat geen der auteurs bezwaar zal maken tegen de volgende vermelding:

To Hülscher
en
Pater Romualdus O.F.M.Cap.
Deeltje 4
voor het vijfde leerjaar
met medewerking van
J.H. Secker
Hoofd der St. Josephschool
te
Berkel en Rodenrijs

welke vermelding trouwens geen onjuistheden bevat. Wij twijfelen niet of Mejuffrouw Hülscher zal accoord gaan met deze wijze van handelen.

Garne van U vernemend, verblijven wij als steeds, ^{garne} met beleefde groeten,
hoofdstad,

Naar aanleiding van haar boek "De Wonderboom", dat overigens niet zo'n beste recensie kreeg, ontwierp iemand voor To Hölscher een ex-libris. (Circa 1947)

Anderhalf jaar is To Hölscher ziek geweest. Ze had een pijnlijke ziekte, waarvan de eerste verschijnselen zich al jaren tevoren hadden aangekondigd. To wilde niet weten dat ze ziek was. Ze wilde er niet over praten en ze was niet erg op bezoek gesteld. Ze stierf in het St.-Antoniusziekenhuis op 9 december 1953, pas 55 jaar oud.

Heden overleed tot mijn diepe droefheid, na een langdurige, pijnlijke ziekte en tijdig voorzien van de H.H. Sacramenten, mijn innig geliefde vriendin

To Hölscher

in de leeftijd van 55 jaren.

CHR. BANNING

Helmond, 9 Dec. 1953.

Watermolenwal 8A.

De plechtige uitvaartdienst, waarbij U beleefd wordt uitgenodigd, zal plaats hebben a.s. Zaterdag om half tien in de parochiekerk van het H. Hart, waarna begrafenis.

Bijeenkomst Zaterdag 9 v.
St. Antoniusziekenhuis,
Molenstraat te Helmond.
Dames in de kerk.

De begrafenis van To Hölscher had plaats onder grote belangstelling: schoolkinderen, oud-leerlingen, collegae en velen uit onderwijskringen begeleidden To op haar laatste gang.

Door regionale en landelijke bladen, alsmede door de K.R.O. is bij haar overlijden aandacht geschonken aan haar, die gedurende haar leven haar beste krachten had gegeven aan vorming van de jeugd.

IN PIAM MEMORIAM

Bid voor de zielerust van

To Hölscher

geboren 16 Januari 1898 te Helmond, aldaar overleden
9 December 1955 en begraven 12 December d.a.v.

Een jeugd vol pijnlijke ervaring had haar zielereven gevormd. Moeder stierf spoedig; ook vader en de toegewijde tweede moeder. Nu eens toevertrouwd aan de zorg van protestantse familieleden en in een protestantse inrichting verpleegd; dan weer door katholieke verwanten verzorgd, kwam ze „eindelijk thuis“ in de katholieke kerk en deed ze haar plichtige Heilige Communie.

Op de kweekschool kwamen haar rijke talenten tot ontplooiing. Ze zou als onderwijzeres haar leven wijden aan de kunst der kunsten: de karaktervorming van jonge mensen. Ook haar talrijke jeugdboeken waren daarop gericht. En overal bemerkte men, dat ze aan de jonge mensen wil geven, wat haar eigen jeugd maar zo kaars had mogen genieten: een mooi, intiem familieleven.

Zo gelukkig was ze, toen ze met haar vriendin een eigen huisje kon betrekken, waar alles naar eigen verlangen kon worden ingericht. Maar al spoedig kwam de oorlog en na de oorlog begon de ziekte zich te openbaren, die langzaam haar krachten sloopte. Nu heeft God haar geroepen om voor goed „eindelijk thuis“ te zijn bij Hem in „zijn rijk van gerechtigheid, van liefde en van vrede“.

Goede Heer Jezus, geef haar de eeuwige rust.
Maria, Moeder van barmhertigheid, bid voor haar.

Begr.-Ondern. A. F. Aben, Helmond

Intussen is veel van wat aan haar herinnert verdwenen: waar eens het Liefdegesticht stond zijn nu flatgebouwen verrezen, de Nazarethschool heeft plaats moeten maken voor "De Ameide" en op de plaats van het huisje op de Watermolenwal prijken nu paalwoningen. Ook haar graf is geruimd.

Wel is op de Heemschouw van onze vereniging, die in het kasteel te Helmond gehouden werd van 17 september tot 2 oktober 1988, ruim aandacht geschonken aan To

Hölscher. Zo'n 75 boeken en boekjes lagen uitgestald en leuke foto's waren er te bewonderen.

De belangstelling voor deze tentoonstelling was zeer groot. Heel wat herinneringen zijn er opgehaald, vooral door dames, die nog bij To in de klas hadden gezeten.

En binnenkort wordt er een straat naar haar genoemd. We zullen To Hölscher in ere houden!

Bibliografie van door To Hölscher geschreven boeken, boekjes, verhalen e.d. voor zover ik ze heb kunnen achterhalen.

1. Schoolboekjes.

Alle series zijn gedrukt bij G.B. van Goor en Zonen te 's-Gravenhage.

* De Zandmannetjes.

De serie is uitgegeven in 1938.

Er zijn 7 deeltjes. 1, 2, 3 en 7 zijn geïllustreerd door Nans van Leeuwen; 4, 5 en 6 door Sierk Schröder.

In de oorspronkelijke versie zijn de boekjes 15 à 17 maal herdrukt, voor het laatst in 1957. In 1962 is de serie opnieuw uitgegeven in een door Rie van den Brink gemoderniseerde versie met tekeningen van Quirine Colland. Alleen de deeltjes 1 en 2 zijn in deze versie nog eenmaal herdrukt.

* Door de jaargetijden.

De serie is uitgegeven tussen 1943 en 1946.

Er zijn 13 deeltjes; de illustraties zijn van Roothciv. De boekjes zijn 3 tot 6 maal herdrukt, voor het laatst in 1960.

* Lezen.

Eenvoudige leesmethode voor r.-k. scholen. De serie, die uit vier deeltjes bestaat, is uitgegeven in 1948; de tekeningen zijn van Jan Wiegman.

* De weg waar ik wel wonen wou.

De serie is uitgegeven tussen 1950 en 1952.

Er zijn zes deeltjes, 1, 2 en 3 geïllustreerd door P. Biermasz, 4 en 5 door Teles en deeltje 6 door Roothciv.

De eerste drie deeltjes zijn herdrukt (1955-1958).

* Gijsje Goedbloed.

Een serie leesboekjes voor het eind van het eerste of het begin van het tweede leerjaar, uitgegeven in 1951.

Er zijn vier deeltjes: "Ken je Gijsje?", "Gijsje en Toontje", "Gijsje heeft vakantie" en "Gijsje in de winter".
De plaatjes zijn van Wilhelmina Frowein.

* Gods Liefdeplan.

Bijbelse geschiedenis voor r.-k. scholen, geschreven in samenwerking met pater Romualdus O.F.M. Cap. De vijf deeltjes zijn uitgegeven tussen 1952 en 1954. De illustraties zijn van Roothciv.

De deeltjes 1 en 2 zijn in 1954 herdrukt. In verband met de ziekte van To Hölscher is aan de deeltjes 4 en 5 medewerking verleend door J.H. Secker, hoofd van een jongensschool.

2. Voor de kleinste kinderen:

Kleine boekjes met versjes, waarvan de meeste zijn geïllustreerd door Ida Bohatta-Morpurgo (I.B.M.).

Bij de uitgeverij Zonnewende te Kortrijk (B) verschenen:

* Alle vogels klein en groot	ill. I.B.M.	1935
* De hemelkeuken	ill. I.B.M.	1935
* Een dag in Bethlehem	ill. I.B.M.	1935
* Mijn tuintje	ill. I.B.M.	1935
* Bonte vleugeltjes	ill. I.B.M.	1935
* Kabouterreis door heel 't jaar	ill. I.B.M.	1935
* Mijn dag voor O.L. Heer	ill. I.B.M.	1935
* De familie Haas	ill. I.B.M.	
* Miauw	ill. I.B.M.	
* Salve Regina	ill. I.B.M.	
* Sneeuwkllokjes	ill. I.B.M.	
* Muizenzorgen	ill. I.B.M.	1945

* Wouw wouw		1945
* Zeven in een slag	ill. L. v. Damme	1947
* De nieuwe kleren van de keizer	ill. L. v. Damme	1947
* Knuppeltje in de zak	ill. L. v. Damme	1947
* Hans en Grietje		1947
* Kabouterkastelein	ill. I.B.M.	

Bij uitgeverij Wed. J. van Rossum te Utrecht verscheenen:

* Mijn engelbewaarder	ill. I.B.M.	1932
* Het Onze Vader	ill. I.B.M.	1933-1949
* Het Weesgegroet	ill. I.B.M.	1933-1949
Het Onze Vader en het Weesgegroet zijn, met andere tekst, ook uitgegeven bij Minerva te Brussel, geïllustreerd door Claude Benoy.		
* Het Kindje Jezus met muziek van A.Th. Vis	ill. I.B.M.	1933 1934
* Kom Jezus kom	ill. I.B.M.	1936
* Bij Jezus wil ik 't liefste zijn	ill. I.B.M.	1936
* De rozenkrans	ill. J. Gouppy	1937
* De mooie geschiedenis van het Kindje Jezus	ill. M. Hebbelynck	1940
* Mijn dag met Jezus	ill. Cl. Benoy	1949
ook uitgegeven bij Minerva in Brussel		
* Jezuskind is in ons midden	ill. Cl. Benoy	1949
ook uitgegeven bij Minerva in Brussel		

Bij uitgeverij W. Bergmans te Tilburg verscheen:

* Bij Jezus	1947
vertaald uit het Zwitser. B. Bossardt: Das Kind am Altare Gottes	

Bij uitgeverij Continental te Hilversum verscheen:

- * Mijn engelbewaarder is
altijd bij mij ill. Rie Schouten 1953

Geen uitgever te achterhalen van:

- * Het ezeltje dat gouden tientjes niezen kon
- * Het bosvolkje
- * Dokter Allesgoed
- * Schoffie
- * De goede en de slechte bessen

3. Voor kinderen van 6 - 8 jaar:

- * Dot, de kleine vriendin van Jezus.
Uitgeverij G. Mosmans te 's-Hertogenbosch,
1928; ill. Roothciv.
G.B. v. Goor, 2e - 5e druk, in de serie 'Voor
kleine vriendjes van Onze Lieve Heer'; 6e
druk, 1958, in de serie 'Voor kleine vriend-
jes'.
- * Miek en Niek uit Indië.
Uitgeverij G. Mosmans, 1930; ill. Johanna
Bijvoet.
- * Jan en zijn ballon.
Uitgeverij G. Mosmans, 1930; ill. Roothciv.
G.B. v. Goor, 2e - 4e druk in de serie 'Voor
kleine vriendjes van O.L. Heer'; 5e druk,
1958, in de serie 'Voor kleine vriendjes'.
- * Jesje en de heks.
Uitgeverij G. Mosmans, 1930-1935; ill. Johan-
na Bijvoet.
G.B. v. Goor, 3e - 5e druk in de serie 'Voor
kleine vriendjes van O.L. Heer'; 6e druk,
1958, in de serie 'Voor kleine vriendjes'.

- * De geschiedenis van Truusje en Minet.
 Uitgeverij G. Mosmans, 1931; ill. Roothciv.
 G.B. v. Goor, 2e druk, 1952, in de serie
 'Voor kleine vriendjes van O.L. Heer'; 3e
 druk, 1956, in de serie 'Voor kleine vriend-
 jes'.

- * De eerste communiewensen van Keesje.
 Uitgeverij G. Mosmans, 1931; ill. Roothciv.
 G.B. v. Goor, 2e - 5e druk, 1950-1955 in de
 serie 'Voor kleine vriendjes van O.L. Heer'.

- * Fer's dappere daad.
 Uitgeverij Paul Brand in Bussum, 1931, in de
 serie 'St.-Jozef's klasbibliotheek'.

- * Hoe Bert aan een hond kwam.
 Uitgeverij G. Mosmans, 1932; ill. F. van
 Noorden.
 G.B. v. Goor, 2e - 4e druk, in de serie 'Voor
 kleine vriendjes van O.L. Heer'; 5e druk,
 1958, in de serie 'Voor kleine vriendjes'.

- * Sinterklaas, goed-heilig man.
 Uitgeverij G. Mosmans, 1933; ill. Johanna
 Bijvoet.
 G.B. v. Goor, 1952, ill. Roothciv, in de
 serie 'Voor kleine vriendjes van O.L. Heer';
 3e druk in de serie 'Voor kleine vriendjes'.

- * Twee kleine buurtjes.
 Uitgeverij G. Mosmans, 1933.

- * Rietje en de poppenstoel.
 Uitgeverij Paul Brand, 1933; ill. Lou Manche,
 in de serie 'St.-Jozef's klasbibliotheek'.

- * Ik ga biechten.
 Uitgeverij Wed. J. van Rossum, 1936; ill.
 Jeanne Hebbelynck. Uit het Frans (Agnes Gol-
 die: Je me confesse).

- * Ik ga te communie.
 Uitgeverij Wed. J. van Rossum, 1e - 3e druk,

1936-1939; ill. Jeanne Hebbelynck. Uit het Frans (Agnes Goldie: Je commune).

- * Het boek van Trees en Kees.
Uitgeverij G. Mosmans, 1952.

4. Voor grotere meisjes:

- * Hoe Trotschkopje genas.
Uitgeverij G. Mosmans, 1e - 3e druk, 1926-1938; ill. Roothciv.
G.B. v. Goor, 4e - 9e druk, 1952-1960.
- * Een kostschoolstel.
Uitgeverij G. Mosmans, 1928; ill. Gerard Gerrits.
G.B. v. Goor, 2e - 3e druk, 1957-1966; ill. J. v.d. Brink.
- * Toen moeder ziek was.
Uitgeverij G.B. v. Goor, 1929; Erka-serie; ill. 1e - 2e druk Nans van Leeuwen, 3e - 8e druk Roothciv, 10e druk, 1962, ill. John Hummel.
- * Eindelijk thuis.
Uitgeverij Foreholte in Voorhout, 1930; met houtsnedes van J. Franken.
- * Hoe liefde overwon.
Uitgeverij B. van Eerd te Tilburg, 1932.
- * Maris Stella.
Uitgeverij G. mosmans, 1932; ill. F. van Noorden.
G.B. v. Goor, 2e - 3e druk, 1960, onder de titel 'Op het nippertje', met illustraties van Th. Mathijssen.
- * Toen moeder beter was.
Uitgeverij G.B. van Goor, 1935; Erka-serie; ill. 1e - 3e druk N. van Leeuwen, 4e - 7e druk Roothciv, 8e - 9e druk, 1965, ill. Antoon Heynen.

- * Een onvergetelijke vakantie.
Uitgeverij G. Mosmans, 1936.
- * Onschuldig verdacht.
Uitgeverij G. Mosmans, 1936.
- * De wonderboom.
Uitgeverij G.B. v. Goor, 1947; ill. Hetty Kluytmans.
- * Zonnige dagen in donkere tijden.
Uitgeverij G.B. v. Goor, 1947; ill. B. Midderigh-Bokhorst.

5. Andere uitgaven:

- * Polkahaar. (toneelstukje)
Uitgeverij G. Mosmans, 1928.
- * Hoor eens Lieve Heer. (kerkboekje)
Uitgeverij B. van Eerd, 1931.
G.B. v. Goor, 2e - 3e druk, 1946.
- * Wel gefeliciteerd.
Uitgeverij G.B. v. Goor, 1931; ill. Nans van Leeuwen; gewijzigde 2e - 3e druk, 1950-1953;
ill. Roothciv.
- * Groot vertelselboek.
Uitgeverij G.B. v. Goor, 1931; ill. Nans van Leeuwen.
- * De katholieke jeugdbijbel in twee delen: het Oude en het Nieuwe testament, in samenwerking met pater Romualdus O.F.M.Cap.
Uitgeverij Het Ned. Boekhuis in Tilburg, 1936. Er is een school- en een huiskamereditie; de laatste is herdrukt in 1938.
In 1948 is de jeugdbijbel opnieuw uitgegeven bij uitg. J.J. Romen in Roermond, naar wie het Ned. Boekhuis was overgegaan.
In 1949 verscheen van het Nieuwe Testament nog een 3e druk.

100-jarig bestaan van het weeshuis op de Markt en op 12 oktober 1944 een gedicht 'To our liberators'.

* Ook was To Hölscher lid van de redactie van 'De Windroos' 1940, een jaarboek voor de katholieke jeugd.

* Tot slot zijn nog te vermelden de gelegenhedenverzen die zij schreef en de ontelbare vele prentjes en geboortekaartjes die zij van haar versjes heeft voorzien.

Verantwoording:

Een groot deel van de gegevens, die in dit artikel zijn verwerkt, is ontleend aan gesprekken met mensen, die To Hölscher nog gekend hebben, aan persoonlijke herinneringen en aan publicaties door en over haar. Verdere gegevens komen uit de gemeentearchieven van Helmond en Nijmegen, het provinciaal archief van de paters Capucijnen te 's-Hertogenbosch, alsmede uit verschillende bibliotheken.

Onder andere zijn geraadpleegd:

- * Lector repertorium, supplement 1966
- * Lexicon Jeugdliteratuur, september 1982
- * De Nieuwe Eeuw, mei 1935
- * De Brinkman catalogus.

Foto P.v.d.Meulenhof

TINI SÖHNGEN.

redactie

Tini Söhngen - Van Gotum is geboren en getogen Helmondse. Ze werd geboren aan de Julianalaan in 1927 en heeft het grootste deel van haar leven ook in die buurt gewoond.

Na haar trouwen in 1951 eiste haar gezin haar aandacht op.

Vanaf het moment dat haar vier kinderen het huis uit waren, heeft ze haar tijd aan een veelheid van zaken besteed. Eén daarvan is sedert een jaar of vijftien de Heemkundekring waar ze via Fons Niessen in terecht kwam. "Dat leek me een leuke vereniging", zo zegt ze achteraf. En dat bleek ook te kloppen, want sinds jaar en dag zet zij zich in voor de Heemkundekring, waarvan ze een jaar of drie secretaresse was. Toen haar man gepensioneerd werd, stopte ze met het secretariaatswerk.

Mevrouw Söhngen heeft daardoor de tijd om af en toe ook nog een onderzoek te doen en een artikel voor dit blad te schrijven, zoals :